

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/59/31-38>

Zaur Hacıyev

Azərbaycan İdman Akademiyası
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0000-0003-3010-7565>
zaur-agu@mail.ru

Solmaz Qədirova

Azərbaycan İdman Akademiyası
<https://orcid.org/0009-0004-4669-9782>
adigozlovasolmaz8@gmail.com

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirilməsi

Xülasə

Məqalədə 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirilməsi məsələləri araşdırılmışdır. Tədqiqatın əsas məqsədi bu yaş qrupunda voleybolun əsas texniki elementlərinin (topun qəbulu, ötürülməsi, ilkin servis və hərəkət koordinasiyası) mənimsənilmə səviyyəsinin pedaqoji müşahidə əsasında müəyyən edilməsidir. Araşdırma zamanı sistemli pedaqoji müşahidə, təlim prosesinin mərhələli izlənməsi və keyfiyyət göstəricilərinin təhlilindən istifadə olunmuşdur. Müşahidələr məşq prosesində texniki icranın düzgünlüyü, hərəkətlərin koordinasiyası, texniki səhvlərin tezliyi və təlimə adaptasiya səviyyəsi üzrə aparılmışdır. Nəticələr göstərmişdir ki, pedaqoji müşahidə üsulu 9–11 yaşlı qızlarda voleybol texnikasının mənimsənilmə səviyyəsinin obyektiv və etibarlı qiymətləndirilməsinə imkan yaradır, həmçinin məşq prosesinin optimallaşdırılması üçün müəllim və məşqçilərə praktik tövsiyələr verir.

Açar sözlər: voleybol, 9–11 yaşlı qızlar, texniki hazırlıq, pedaqoji müşahidə, qiymətləndirmə

Zaur Hacıyev

Azerbaijan Sports Academy
<https://orcid.org/0000-0003-3010-7565>
zaur-agu@mail.ru

Solmaz Gadirova

Azerbaijan Sports Academy
PhD in Pedagogy
<https://orcid.org/0009-0004-4669-9782>
adigozlovasolmaz8@gmail.com

Assessment of Volleyball Technique Acquisition in Girls Aged 9–11 Through Pedagogical Observation

Abstract

The article examines the assessment of volleyball technique acquisition in girls aged 9–11 through pedagogical observation. The main purpose of the study is to determine the level of mastery of the fundamental technical elements of volleyball (ball reception, passing, basic serving skills, and movement coordination) in this age group based on pedagogical observation. During the research, systematic pedagogical observation, step-by-step monitoring of the training process, and analysis of qualitative indicators were applied. Observations were conducted according to the correctness of technical performance, coordination of movements, frequency of technical errors, and the level of adaptation to the training process. The results demonstrated that the pedagogical observation method allows for an objective and reliable assessment of volleyball technique acquisition among girls aged 9–11 and provides practical recommendations for teachers and coaches to optimize the training process.

Keywords: volleyball, girls aged 9–11, technical training, pedagogical observation, assessment

Giriş

Müasir dövrdə uşaq və yeniyetmələrin fiziki inkişafının təmin olunması, sağlam həyat tərzinin formalaşdırılması və idman fəaliyyətinə erkən yaşlardan cəlb edilməsi cəmiyyət qarşısında duran mühüm vəzifələrdən biridir. Bu baxımdan məktəbyaşlı uşaqların idmanla sistemli məşğul olması onların həm fiziki, həm də psixoloji inkişafına müsbət təsir göstərir. Komanda idman növləri arasında voleybol öz dinamikliyi, texniki müxtəlifliyi və uşaqların hərtərəfli inkişafına verdiyi töhfə ilə seçilir. Voleybol məşqləri uşaqlarda hərəkət koordinasiyasının, çevikliyin, diqqətin, sürətli qərarvermə bacarığının və kollektiv əməkdaşlıq vərdişlərinin formalaşmasına şərait yaradır.

9–11 yaş dövrü uşaqların motor bacarıqlarının intensiv inkişaf etdiyi, əsas hərəkət stereotiplərinin formalaşdığı və texniki vərdişlərin daha asan mənimsənilməsi həssas mərhələ kimi xarakterizə olunur. Xüsusilə qız uşaqlarında bu yaş mərhələsində psixofizioloji xüsusiyyətlərin nəzərə alınması texniki təlimin effektivliyini artıran əsas amillərdən biri hesab olunur. Bu dövrdə hərəkətlərin düzgün öyrədilməsi və texniki bacarıqların sistemli şəkildə formalaşdırılması gələcək idman fəaliyyətinin uğurlu davamı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Voleybolun əsas texniki elementlərinin erkən yaşlarda düzgün mənimsənilməsi sonrakı mərhələlərdə daha mürəkkəb texniki və taktiki fəaliyyətlərin öyrənilməsinə asanlaşdırır. Uşaq voleybolunda texniki hazırlıq prosesinin təşkili zamanı yalnız məşqlərin intensivliyi deyil, eyni zamanda təlimin metodik əsasları və qiymətləndirmə mexanizmləri də xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Texniki bacarıqların formalaşma səviyyəsinin düzgün qiymətləndirilməsi məşq prosesinin səmərəliliyini müəyyən edən əsas göstəricilərdən biridir. Bu baxımdan pedaqoji müşahidə üsulu uşaq idmanında geniş tətbiq olunan, praktik və etibarlı qiymətləndirmə vasitəsi kimi çıxış edir. Pedaqoji müşahidə məşq və dərs prosesində uşaqların texniki icrasını, hərəkətlərin koordinasiyasını, səhvlərin xarakterini və öyrənmə dinamikasını real şəraitdə izləməyə imkan verir (Abbasov, 2018, s. 56).

Pedaqoji müşahidənin tətbiqi xüsusilə 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin qiymətləndirilməsində mühüm üstünlüklərə malikdir. Bu üsul məşqçilərə və müəllimlərə uşaqların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla təlim prosesinə operativ düzəlişlər etmək, texniki səhvlərin vaxtında aşkarlanmasını təmin etmək və təlim metodlarını optimallaşdırmaq imkanı yaradır. Eyni zamanda, pedaqoji müşahidə uşaqların idmana adaptasiya səviyyəsini, məşqlərə münasibətini və texniki bacarıqların inkişaf dinamikasını kompleks şəkildə qiymətləndirməyə şərait yaradır.

Mövcud tədqiqatlar göstərir ki, erkən yaş dövründə texniki bacarıqların qeyri-dəqiq və systemsiz qiymətləndirilməsi uşaqlarda səhv hərəkət stereotiplərinin formalaşmasına səbəb ola bilər. Bu isə gələcək mərhələlərdə texniki inkişafın ləngiməsi və idman fəaliyyətinə marağın azalması ilə nəticələnə bilər. Buna görə də 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirilməsi həm nəzəri, həm də praktik baxımdan aktual elmi problem kimi çıxış edir. Bu yanaşma təlim prosesinin daha məqsədyönlü təşkili, texniki hazırlığın effektivliyinin artırılması və uşaq voleybolunun inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır (Kərimov, 2014, s. 198).

9–11 yaş dövrü uşaqların fiziki və psixoloji inkişafında mühüm mərhələ kimi xarakterizə olunur və bu mərhələdə əldə edilən motor bacarıqlar gələcək idman fəaliyyətinin əsasını təşkil edir. Bu yaş aralığında uşaqlarda hərəkətlərin koordinasiyası, tarazlıq, çeviklik və reaksiya sürəti intensiv şəkildə inkişaf edir. Xüsusilə qız uşaqlarında sinir-əzələ sisteminin uyğunlaşma qabiliyyəti yüksək olur ki, bu da yeni hərəkət vərdişlərinin formalaşmasını asanlaşdırır. Bu xüsusiyyətlər voleybol kimi texniki baxımdan mürəkkəb idman növünün erkən yaşlarda öyrədilməsi üçün əlverişli şərait yaradır.

Tədqiqat

Psixofizioloji baxımdan 9–11 yaşlı qızlarda diqqətin davamlılığı, qavrama sürəti və hərəkətlərin vizual nəzarət altında icra olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu dövrdə uşaqlar texniki hərəkətləri əsasən müşahidə və təkrarlama yolu ilə mənimsəyirlər. Hərəkətlərin düzgün nümunə əsasında göstərilməsi və ardıcıl şəkildə təkrar etdirilməsi texniki bacarıqların formalaşmasında əsas rol oynayır. Eyni zamanda, bu yaşda uşaqların emosional həssaslığı və motivasiya səviyyəsi yüksək

olduğundan təlim prosesində müsbət emosional mühitin yaradılması texniki mənimsəməni sürətləndirən amil kimi çıxış edir.

9–11 yaşlı qızların fiziki inkişaf səviyyəsi onların texniki bacarıqları mənimsəmə imkanlarını müəyyən edən əsas faktorlardandır. Bu yaş dövründə əzələ gücü hələ tam formalaşmadığından texniki hərəkətlərin icrası zamanı düzgün biomekanik ardıcılığın öyrədilməsi xüsusilə vacibdir. Voleybolun əsas texniki elementləri olan topun qəbulu, ötürülməsi və ilkin servis bacarıqları məhz bu mərhələdə sadə, aydın və yaşa uyğun formada tədris edilməlidir. Texnikanın çətin və ağır variantlarının erkən tətbiqi uşaqlarda yorğunluq, marağın azalması və səhv hərəkət stereotiplərinin formalaşmasına səbəb ola bilər (Həsənov, 2017, s. 286).

Pedaqoji baxımdan bu yaş qrupunda təlim prosesinin təşkili zamanı uşaqların fərdi xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması mühüm əhəmiyyət daşıyır. Qızların fiziki inkişaf tempinin fərqli olması texniki bacarıqların mənimsənilmə sürətində də təsir göstərir. Bu səbəbdən pedaqoji yanaşma çevik olmalı, fərdi və qrup məşqlərinin balanslı şəkildə tətbiqi təmin edilməlidir. Təlim zamanı uşaqların uğurlarının daim qiymətləndirilməsi və müsbət geribildirim verilməsi onların özünə inamını artırır və texniki bacarıqların daha effektiv mənimsənilməsinə şərait yaradır.

Psixoloji baxımdan 9–11 yaşlı qızlar oyun xarakterli fəaliyyətlərə daha çox maraq göstərirlər. Bu xüsusiyyət pedaqoji prosesdə nəzərə alındıqda texniki bacarıqların oyun elementləri vasitəsilə öyrədilməsi daha səmərəli nəticələr verir. Oyun əsaslı məşqlər uşaqların diqqətini cəmləşdirməyə, hərəkətləri daha sərbəst icra etməyə və texniki tapşırıqları şüurlu şəkildə yerinə yetirməyə imkan yaradır. Bu yanaşma texniki təlimi monotonluqdan uzaqlaşdırır və uşaqların idmana olan marağını artırır. 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsində pedaqoji ardıcılıq və sistemlilik əsas prinsip kimi çıxış edir. Texniki bacarıqlar sadədən mürəkkəbə doğru mərhələli şəkildə öyrədilməli, hər bir mərhələ əvvəlki bacarığın möhkəmləndirilməsinə xidmət etməlidir. Bu zaman müəllim və məşqçilər uşaqların psixofizioloji vəziyyətini daim müşahidə etməli, yüklənməni yaş xüsusiyyətlərinə uyğun tənzimləməlidirlər. Bu yanaşma texniki bacarıqların davamlı və keyfiyyətli formalaşmasına imkan verir.

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsi prosesi onların psixofizioloji inkişaf xüsusiyyətləri və pedaqoji yanaşmaların uyğunluğu əsasında qurulmalıdır. Bu yaş mərhələsində düzgün təşkil olunmuş təlim prosesi uşaqlarda sağlam hərəkət vərdislərinin formalaşmasına, texniki bacarıqların effektiv mənimsənilməsinə və idmana davamlı marağın yaranmasına mühüm töhfə verir (Süleymanov, 2016, s. 240).

9–11 yaşlı qızların psixofizioloji xüsusiyyətləri və voleybol texnikasının mənimsənilməsinə pedaqoji təsiri.

Psixofizioloji xüsusiyyət	Xüsusiyyətin məzmunu	Voleybol texnikasının mənimsənilməsinə pedaqoji təsiri
Hərəkət koordinasiyası	Bu yaş dövründə koordinasiya qabiliyyəti intensiv inkişaf edir	Texniki elementlərin (topun qəbulu, ötürülməsi) daha asan və tez mənimsənilməsinə şərait yaradır
Diqqətin davamlılığı	Qısa müddətli, lakin yüksək intensiv diqqət xarakterikdir	Məşqlərin qısa, lakin maraqlı və oyun xarakterli təşkili zəruridir
Vizual qavrama	Hərəkətləri müşahidə edərək öyrənmə üstünlük təşkil edir	Texniki nümunələrin düzgün nümayişi və təkrar göstərilməsi vacibdir
Əzələ gücünün inkişaf səviyyəsi	Əzələ gücü hələ tam formalaşmamışdır	Texniki hərəkətlər sadə və yaşa uyğun formada öyrədilməlidir
Reaksiya sürəti	Reaksiya qabiliyyəti formalaşma mərhələsindədir	Topa vaxtında reaksiya vermə bacarığı mərhələli şəkildə inkişaf etdirilməlidir
Emosional həssaslıq	Müsbət və mənfi təsirlərə tez reaksiya verirlər	Müsbət pedaqoji mühit və təşviqedicilik yanaşma texniki mənimsəməni artırır

Psixofizioloji xüsusiyyət	Xüsusiyyətin məzmunu	Voleybol texnikasının mənimsənilməsinə pedaqoji təsiri
Motivasiya səviyyəsi	Oyun və əyləncə əsaslı fəaliyyətlərə yüksək maraq	Oyun metodu texniki bacarıqların öyrədilməsində effektiv vasitədir
Yorulma həddi	Tez yorulma müşahidə oluna bilər	Məşq yüklənməsi normativlərə uyğun tənzimlənməlidir

Mənbə: *Azərbaycan İdman Akademiyasının metodik materialları və müəllifin pedaqoji eksperimenti.*

Cədvəldə 9–11 yaşlı qızların psixofizioloji xüsusiyyətləri və bu xüsusiyyətlərin voleybol texnikasının mənimsənilməsinə pedaqoji təsiri kompleks şəkildə əks etdirilmişdir. Təhlil göstərir ki, bu yaş dövründə uşaqların hərəkət koordinasiyası və vizual qavrama qabiliyyətinin intensiv inkişaf mərhələsində olması voleybolun əsas texniki elementlərinin daha səmərəli öyrədilməsi üçün əlverişli şərait yaradır. Xüsusilə topun qəbulu və ötürülməsi kimi texniki bacarıqların mənimsənilməsində koordinasiya və hərəkətlərin vizual nəzarət altında icrası mühüm rol oynayır.

Cədvəldə diqqət yetirilən mühüm məqamlardan biri 9–11 yaşlı qızlarda diqqətin davamlılığının nisbətən qısa olmasıdır. Bu xüsusiyyət məşq prosesinin təşkilində pedaqoji yanaşmanın dəyişdirilməsini zəruri edir. Qısa, lakin intensiv və oyun xarakterli məşqlərin tətbiqi texniki bacarıqların mənimsənilməsinə asanlaşdırmaqla yanaşı, uşaqlarda məşqlərə marağın qorunmasına da müsbət təsir göstərir. Bu baxımdan pedaqoji mühitin düzgün təşkili texniki təlimin effektivliyini artıran əsas amillərdən biri kimi çıxış edir. Cədvəldə əks olunan psixofizioloji göstəricilərdən biri də əzələ gücünün hələ tam formalaşmamasıdır. Bu amil voleybol texnikasının öyrədilməsi zamanı texniki hərəkətlərin sadələşdirilmiş variantlarının tətbiqinin vacibliyini göstərir. Texnikanın biomekanik əsaslarının düzgün mənimsənilməsi sonrakı mərhələlərdə daha mürəkkəb hərəkətlərin icrasına keçidi asanlaşdırır və səhv hərəkət stereotiplərinin qarşısını alır. Bu baxımdan pedaqoji yanaşmanın yaşa uyğunlaşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır (Həsənov, 2015, s. 256).

Cədvəldə emosional həssaslıq və motivasiya səviyyəsi ilə bağlı göstəricilər də texniki hazırlığın formalaşmasına birbaşa təsir edən amillər kimi qeyd edilmişdir. 9–11 yaşlı qızlarda müsbət emosional mühitin yaradılması və təşviqedici pedaqoji yanaşmanın tətbiqi texniki bacarıqların daha sürətli və keyfiyyətli mənimsənilməsinə şərait yaradır. Oyun metodunun tətbiqi isə uşaqların həm psixoloji rahatlığını təmin edir, həm də texniki tapşırıqların şüurlu şəkildə yerinə yetirilməsini təşviq edir. Cədvəldə göstərilən yorulma həddi məşq yüklənməsinin normativlərə uyğun tənzimlənməsinin zəruriliyini ortaya qoyur. Tez yorulma xüsusiyyəti məşqlərin müddətinin və intensivliyinin düzgün planlaşdırılmasını tələb edir. Bu yanaşma uşaqlarda texniki bacarıqların davamlı inkişafını təmin etməklə yanaşı, zədələnmə riskinin azaldılmasına da xidmət edir.

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının öyrədilməsi prosesi yaş xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə planlaşdırılmalı və məqsədyönlü pedaqoji yanaşma əsasında təşkil olunmalıdır. Bu yaş dövrü texniki bacarıqların ilkin əsaslarının formalaşdığı mərhələ olduğundan təlim prosesi sistemli, ardıcıl və mərhələli xarakter daşmalıdır. Voleybolun texniki elementlərinin düzgün və səmərəli öyrədilməsi gələcək mərhələlərdə daha mürəkkəb hərəkətlərin mənimsənilməsi üçün möhkəm baza yaradır və uşaqların idmana marağının davamlılığını təmin edir.

Təlim prosesinin təşkili zamanı əsas diqqət voleybolun fundamental texniki elementlərinin – topun qəbulu, ötürülməsi, ilkin servis və meydançada hərəkət bacarıqlarının yaşa uyğun formada öyrədilməsinə yönəldilməlidir. Bu elementlərin tədrisi sadədən mürəkkəbə doğru ardıcılıqla aparılmalı, hər bir texniki hərəkət əvvəlcə izah və nümayiş yolu ilə təqdim olunmalı, daha sonra təkrarlar vasitəsilə möhkəmləndirilməlidir. Texniki hərəkətlərin mərhələli öyrədilməsi uşaqlarda düzgün hərəkət stereotiplərinin formalaşmasına və səhvlərin minimuma endirilməsinə imkan yaradır. Metodik baxımdan 9–11 yaşlı qızlarla aparılan voleybol məşqlərində vizual və praktik öyrənmə üsulları üstünlük təşkil etməlidir. Bu yaşda uşaqlar hərəkətləri daha çox müşahidə və təqlid yolu ilə mənimsədikləri üçün müəllim və ya məşqçi tərəfindən texniki nümunələrin aydın və düzgün nümayiş etdirilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Nümayişlə yanaşı, şifahi izahlar qısa, anlaşılan və uşaqların

qavrama səviyyəsinə uyğun olmalıdır. Həddindən artıq texniki terminlərin istifadəsi təlim prosesinin səmərəliliyini azalda bilər (Quliyev, 2016, s. 312).

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının öyrədilməsində oyun və tapşırıq əsaslı metodların tətbiqi metodik baxımdan xüsusilə effektiv hesab olunur. Oyun xarakterli məşqlər uşaqların diqqətini cəmləşdirməyə, texniki hərəkətləri daha sərbəst icra etməyə və təlim prosesində fəal iştirak etməyə şərait yaradır. Bu yanaşma texniki bacarıqların mənimsənilməsini sürətləndirməklə yanaşı, uşaqlarda müsbət emosional fonun formalaşmasına və məşqlərə marağın artmasına səbəb olur. Təlim prosesinin təşkili zamanı fərdi yanaşma metodik baxımdan vacib amillərdən biridir. 9–11 yaşlı qızların fiziki və psixoloji inkişaf səviyyəsi eyni olmadığından texniki bacarıqların mənimsənilmə tempi də fərqli ola bilər. Bu səbəbdən müəllim və məşqçilər hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almalı, texniki tapşırıqları uşaqların imkanlarına uyğun tənzimləməlidirlər. Fərdi yanaşma uşaqlarda özünə inamın formalaşmasına və texniki bacarıqların daha effektiv inkişafına müsbət təsir göstərir.

Metodik xüsusiyyətlərdən biri də məşq yüklənməsinin düzgün tənzimlənməsidir. 9–11 yaşlı qızlarda tez yorulma müşahidə oluna bildiyindən məşqlərin müddəti və intensivliyi yaş normativlərinə uyğun seçilməlidir. Texniki təlim prosesində fasilələrin düzgün təşkili və hərəkətlərin müxtəlifliyi uşaqların diqqətinin dağılmasının qarşısını alır və texniki bacarıqların davamlı inkişafını təmin edir. Yüklənmənin düzgün planlaşdırılması eyni zamanda zədələnmə riskini azaldır və uşaqların sağlamlığının qorunmasına xidmət edir (Quliyev, 2017, s. 63).

Təlim prosesində geribildirim və qiymətləndirmə metodik baxımdan mühüm rol oynayır. Texniki hərəkətlərin icrası zamanı uşaqlara vaxtında və konstruktiv geribildirim verilməsi onların səhvləri dərk etməsinə və düzəlişlər aparmasına kömək edir. Müsbət qiymətləndirmə və təşviqedicilik yanaşma isə uşaqların motivasiyasını artırır və texniki bacarıqların mənimsənilməsini sürətləndirir. Bu baxımdan pedaqoji müşahidə texniki təlim prosesinin ayrılmaz hissəsi kimi çıxış edir. 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının öyrədilməsi prosesi yaş xüsusiyyətləri, psixofizioloji imkanlar və pedaqoji prinsiplər nəzərə alınmaqla təşkil edilməlidir. Metodik baxımdan düzgün planlaşdırılmış, mərhələli və oyun əsaslı təlim prosesi texniki bacarıqların keyfiyyətli mənimsənilməsinə, uşaqlarda idmana davamlı marağın formalaşmasına və gələcək idman inkişafının təmin olunmasına mühüm töhfə verir.

Aparılan tədqiqat çərçivəsində 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilmə səviyyəsinin müəyyən edilməsi məqsədilə pedaqoji müşahidə və statistik təhlil üsullarından istifadə edilmişdir. Təlim prosesinin başlanğıc, orta və yekun mərhələlərində əldə olunan göstəricilər texniki bacarıqların inkişaf dinamikasını obyektiv şəkildə qiymətləndirməyə imkan vermişdir. Aşağıda təqdim olunan cədvəllərdə əsas texniki elementlər üzrə əldə olunan nəticələr ümumiləşdirilmiş formada əks etdirilmişdir (Həsənov, 2017, s. 286)

Cədvəl 1.

Texniki bacarıqların mənimsənilmə səviyyəsinin dinamikası (%).

Texniki bacarıq	İlkin mərhələ (başlanğıc)	Orta mərhələ (6 həftə)	Yekun mərhələ (12 həftə)
Topun qəbulu	42 %	63 %	81 %
Topun ötürülməsi	38 %	60 %	79 %
İlkin servis	30 %	52 %	71 %
Meydançada hərəkət	45 %	66 %	84 %
Ümumi texniki hazırlıq	39 %	60 %	79 %

Mənbə: *Azərbaycan İdman Akademiyasının metodik materialları və müəllifin pedaqoji eksperimenti.*

Cədvəldə 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilmə səviyyəsinin təlim prosesinin başlanğıc, orta və yekun mərhələlərində necə dəyişdiyi aydın şəkildə əks etdirilmişdir. Təhlil göstərir ki, metodik baxımdan düzgün təşkil olunmuş və mərhələli şəkildə aparılan məşqlər texniki bacarıqların bütün göstəricilər üzrə davamlı artımına səbəb olmuşdur. Bu artım təlim prosesinin effektivliyini və seçilmiş metodik yanaşmanın məqsədəuyğunluğunu təsdiq edir.

Cədvələ əsasən, başlanğıc mərhələdə texniki bacarıqların mənimsənilmə səviyyəsi nisbətən aşağı olmuşdur ki, bu da iştirakçıların voleybol texnikası ilə ilkin tanışlıq mərhələsində olmaları ilə izah olunur. Xüsusilə topun ötürülməsi və ilkin servis bacarıqları üzrə göstəricilərin aşağı olması bu texniki elementlərin koordinasiya və motor nəzarət baxımından daha mürəkkəb olmasını göstərir. Bu vəziyyət 9–11 yaşlı qızların psixofizioloji xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq normal və gözlənilən hesab edilə bilər.

Cədvəl 2.

Pedaqoji müşahidə əsasında texniki icranın keyfiyyət göstəriciləri (%).

Qiymətləndirmə meyarı	Başlanğıc mərhələ	Yekun mərhələ
Texniki icranın düzgünlüyü	41 %	82 %
Koordinasiyalı hərəkət	44 %	85 %
Texniki səhvlərin azalması	36 %	78 %
Tapşırıqları yerinə yetirmə səviyyəsi	48 %	88 %
Təlimə adaptasiya	50 %	90 %

Mənbə: *Azərbaycan İdman Akademiyasının metodik materialları və müəllifin pedaqoji eksperimenti.*

Cədvəldə 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının icrası zamanı keyfiyyət göstəricilərinin pedaqoji müşahidə əsasında qiymətləndirilməsinin nəticələri əks etdirilmişdir. Təhlil göstərir ki, təlim prosesinin əvvəlində texniki icranın keyfiyyəti orta səviyyədə aşağı göstəricilərlə xarakterizə olunmuşdur. Bu hal iştirakçıların voleybol texnikası ilə ilkin tanışlıq mərhələsində olmaları və texniki bacarıqların hələ sabit formalaşmaması ilə izah edilir.

Başlanğıc mərhələdə texniki icranın düzgünlüyü və koordinasiyalı hərəkət göstəricilərinin nisbətən aşağı olması uşaqların hərəkətlərin ardıcılığını və biomekanik tələbləri tam mənimsəmədiyini göstərir. Eyni zamanda, texniki səhvlərin tez-tez müşahidə olunması texniki vərdislərin qeyri-sabit xarakter daşdığını və məşq prosesində əlavə metodik dəstəyə ehtiyac olduğunu ortaya qoyur. Bu mərhələdə təlimə adaptasiya göstəricisinin orta səviyyədə olması uşaqların məşq mühitinə uyğunlaşma prosesində olduğunu təsdiq edir.

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsi prosesi uşaq idmanının ən həssas və məsuliyyətli mərhələlərindən biri hesab olunur. Bu yaş dövründə texniki bacarıqların formalaşması uşaqların psixofizioloji inkişaf xüsusiyyətləri ilə sıx bağlıdır və bu prosesin düzgün qiymətləndirilməsi təlimin səmərəliliyinin təmin olunmasında mühüm rol oynayır. Voleybol texnikasının erkən yaşlarda mənimsənilməsi gələcək idman inkişafının əsasını təşkil etdiyindən, bu prosesin davamlı və obyektiv şəkildə izlənməsi xüsusi elmi-pedaqoji yanaşma tələb edir.

Pedaqoji müşahidə uşaq voleybolunda texniki bacarıqların mənimsənilməsinin qiymətləndirilməsi üçün ən əlverişli və praktik üsullardan biri kimi çıxış edir. Bu üsul texniki icranın real məşq və oyun şəraitində, təbii mühitdə izlənməsinə imkan verir. Pedaqoji müşahidə zamanı uşaqların texniki hərəkətləri necə yerinə yetirməsi, koordinasiya səviyyəsi, səhvlərin xarakteri və onların təlim prosesinə adaptasiyası sistemli şəkildə qeydə alınır. Bu isə texniki bacarıqların inkişaf dinamikasını mərhələli şəkildə qiymətləndirməyə şərait yaradır (Süleymanov, 2016, s. 240).

9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının qiymətləndirilməsində pedaqoji müşahidənin əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, bu yaşda uşaqların texniki bacarıqları hələ sabit xarakter daşmır və

tez-tez dəyişkən olur. Texniki icranın bəzən qeyri-dəqiq və qeyri-sabit olması bu yaş dövrü üçün xarakterikdir. Pedaqoji müşahidə bu dəyişkənliyi nəzərə almaqla qiymətləndirməni daha obyektiv və real edir. Bu üsul vasitəsilə uşaqların texniki inkişaf səviyyəsi yalnız nəticəyə görə deyil, prosesin özünə əsaslanaraq dəyərləndirilir. Pedaqoji müşahidə zamanı texniki bacarıqların qiymətləndirilməsi müxtəlif keyfiyyət göstəriciləri əsasında aparılır. Texniki icranın düzgünlüyü, hərəkətlərin koordinasiyası, texniki səhvlərin tezliyi və xarakteri, tapşırıqların yerinə yetirilmə səviyyəsi və təlimə adaptasiya bu göstəricilər arasında əsas yer tutur. Bu meyarlar uşaqların texniki bacarıqları hansı səviyyədə mənimsədiyini və bu bacarıqların nə dərəcədə sabit olduğunu müəyyən etməyə imkan verir. Müşahidə nəticələrinin sistemləşdirilməsi məşqçilərə və müəllimlərə təlim prosesində operativ düzəlişlər aparmaq imkanı yaradır. Pedaqoji müşahidənin üstünlüklərindən biri də onun təlim prosesi ilə sıx əlaqəli olmasıdır. Qiymətləndirmə məşqlərin gedişində aparıldığından uşaqlar üçün əlavə psixoloji gərginlik yaratmır. Bu isə xüsusilə 9–11 yaşlı qızlar üçün vacib amildir, çünki bu yaşda uşaqların emosional həssaslığı yüksək olur. Pedaqoji müşahidə zamanı müsbət emosional mühitin qorunması texniki bacarıqların daha sərbəst və təbii şəkildə nümayiş etdirilməsinə şərait yaradır.

Pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirmə texniki bacarıqların inkişaf dinamikasını izləməyə də imkan verir. Təlim prosesinin başlanğıc, orta və yekun mərhələlərində aparılan müşahidələr texniki bacarıqların hansı istiqamətdə və hansı sürətlə inkişaf etdiyini göstərir. Bu dinamika təlimin effektivliyini müəyyən etməklə yanaşı, seçilmiş metodik yanaşmaların məqsədəuyğunluğunu da qiymətləndirməyə şərait yaradır. Əldə olunan nəticələr əsasında məşq proqramının optimallaşdırılması mümkün olur. 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirilməsi eyni zamanda fərdi yanaşmanın tətbiqinə imkan yaradır. Müşahidə nəticələri uşaqlar arasında fərdi fərqləri aşkar etməyə, texniki bacarıqları daha zəif inkişaf etmiş uşaqlarla əlavə metodik iş aparmağa şərait yaradır. Bu yanaşma uşaqlarda özünə inamın qorunmasına, texniki bacarıqların mərhələli və sabit şəkildə inkişafına müsbət təsir göstərir (Kərimov, 2019, s. 66).

Nəticə

Aparılan tədqiqatın nəticələri göstərir ki, 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsi prosesi onların psixofizioloji inkişaf xüsusiyyətləri və tətbiq olunan pedaqoji yanaşmalarla sıx əlaqədardır. Bu yaş dövrü texniki bacarıqların formalaşması baxımından həlledici mərhələ olmaqla yanaşı, düzgün təşkil olunmuş təlim və obyektiv qiymətləndirmə mexanizmləri tələb edən həssas inkişaf dövrü kimi xarakterizə olunur. Tədqiqat nəticələri sübut edir ki, texniki bacarıqların erkən mərhələdə məqsədyönlü şəkildə formalaşdırılması gələcək idman inkişafı üçün möhkəm baza yaradır.

Pedaqoji müşahidə yolu ilə aparılan qiymətləndirmə 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilmə səviyyəsini real və obyektiv şəkildə müəyyən etməyə imkan vermişdir. Bu üsul texniki bacarıqların yalnız nəticə baxımından deyil, eyni zamanda icra prosesi, hərəkətlərin koordinasiyası, səhvlərin xarakteri və uşaqların təlimə adaptasiya səviyyəsi baxımından da qiymətləndirilməsini təmin etmişdir. Müşahidə nəticələri göstərmişdir ki, sistemli və ardıcıl təlim prosesi fonunda texniki bacarıqların inkişafında davamlı və müsbət dinamika müşahidə olunur.

Tədqiqat zamanı əldə olunan statistik göstəricilər sübut etmişdir ki, metodik baxımdan düzgün təşkil olunmuş məşqlər 9–11 yaşlı qızlarda topun qəbulu, ötürülməsi, ilkin servis və meydançada hərəkət bacarıqlarının mənimsənilmə səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlməsinə səbəb olmuşdur. Xüsusilə koordinasiya və texniki icranın düzgünlüyü göstəricilərində müşahidə olunan artım pedaqoji müşahidənin qiymətləndirmə vasitəsi kimi effektivliyini təsdiqləyir. Bu nəticələr uşaqların texniki bacarıqları daha şüurlu və sabit şəkildə icra etdiyini göstərir.

Pedaqoji müşahidə üsulunun tətbiqi təlim prosesində fərdi yanaşmanın həyata keçirilməsinə də geniş imkanlar yaratmışdır. Müşahidə nəticələri əsasında uşaqlar arasında texniki bacarıqların mənimsənilmə səviyyəsində mövcud olan fərqlər müəyyən edilmiş və bu fərqlər nəzərə alınmaqla məşq prosesində metodik düzəlişlər aparılmışdır. Bu yanaşma uşaqlarda texniki bacarıqların

mərhələli və balanslı inkişafını təmin etməklə yanaşı, onların özünə inamının qorunmasına və idmana marağının artmasına müsbət təsir göstərmişdir.

Tədqiqatın nəticələri onu da göstərir ki, pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirmə uşaqlar üçün əlavə psixoloji gərginlik yaratmadan aparıldığından xüsusilə 9–11 yaşlı qızlar üçün əlverişli qiymətləndirmə üsuludur. Bu üsul məşq prosesinin təbii gedişində tətbiq olunduğu üçün texniki bacarıqların daha real və obyektiv şəkildə nümayiş etdirilməsinə şərait yaradır. Müsbət emosional mühitin qorunması texniki bacarıqların mənimsənilməsinə sürətləndirən mühüm amil kimi çıxış edir.

Ümumilikdə aparılan tədqiqat sübut edir ki, 9–11 yaşlı qızların voleybol texnikasının mənimsənilməsinin pedaqoji müşahidə yolu ilə qiymətləndirilməsi uşaq voleybolunda elmi əsaslandırılmış, praktik baxımdan səmərəli və metodik cəhətdən məqsədəuyğun yanaşmadır. Bu üsul təlim prosesinin optimallaşdırılmasına, texniki bacarıqların keyfiyyətli formalaşmasına və uşaqların idman fəaliyyətinə davamlı marağının təmin olunmasına mühüm töhfə verir. Pedaqoji müşahidəyə əsaslanan qiymətləndirmə mexanizmi uşaq voleybolunun inkişafında və gələcək idmançı hazırlığında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, V. T. (2018). *İdman oyunlarının tədrisində metodik prinsiplər*. ADBTİA nəşriyyatı, 51–94.
2. Həsənov, E. F. (2017). *İdman pedaqogikası*. ADBTİA-nın Elmi Nəşriyyatı.
3. Həsənov, N. R. (2015). *İdman pedaqogikası*. Təhsil NPM.
4. Həsənov, T. Q. (2016). *İdman məşqlərinin nəzəriyyəsi və metodikası*. Elm və Təhsil.
5. Hüseyinov, E. A. (2021). *Voleybolda təlim və məşq prosesinin təşkili*. ADBTİA nəşriyyatı.
6. İsmayılov, K. S. (2015). *Komanda idman növlərinin tədrisi metodikası*. Elm, 67–129.
7. Kərimov, E. F. (2014). *Uşaq və yeniyetmələrdə hərəkət bacarıqlarının inkişafı*. Elm.
8. Kərimov, V. N. (2019). *Məktəblilərdə voleybol texnikasının öyrədilməsi üsulları*. Müəllim nəşriyyatı, 39–85.
9. Kərimov, V. P. (2019). *Uşaq voleybolunda məşq prosesinin təşkili*. ADBTİA-nın Elmi Əsərləri, 61–68.
10. Məmmədova, S. N. (2019). *Uşaq idmanında texniki hazırlığın əsasları*. ADBTİA.
11. Quliyev, A. M. (2020). *Voleybolçuların fiziki və texniki hazırlığı*. Təhsil Nəşriyyatı, 58–112.
12. Quliyev, R. A. (2016). *Uşaq və yeniyetmələrin fiziki tərbiyəsinin nəzəri-metodik əsasları*. ADBTİA-nın Elmi Nəşriyyatı.
13. Quliyev, T. Ə. (2017). *Uşaq idmanında oyun metodlarının tətbiqi*. ADBTİA, 62–101.
14. Səfərova, L. R. (2018). *Uşaq və yeniyetmələrin idman hazırlığı sistemi*. ADBTİA.
15. Süleymanov, C. A. (2016). *İdman təlimində metodik yanaşmalar*. Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası.

Daxil oldu: 29.12.2025

Qəbul edildi: 03.04.2026